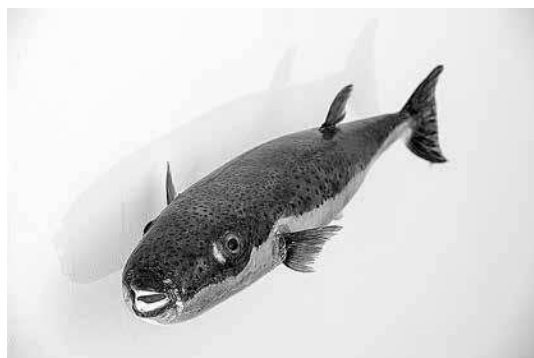

TKO SU LESEPSIJSKI MIGRANTI?

JADRANKA SULIĆ ŠPREM □ Prirodoslovni muzej Dubrovnik, Dubrovnik

sl.1. Srebrnopruga napuhača *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789)

sl.2. Lopata koju je sa Sueza donio Pelješčanin Vicko Antičević (posuđena iz Pomorskog muzeja u Orebiću).

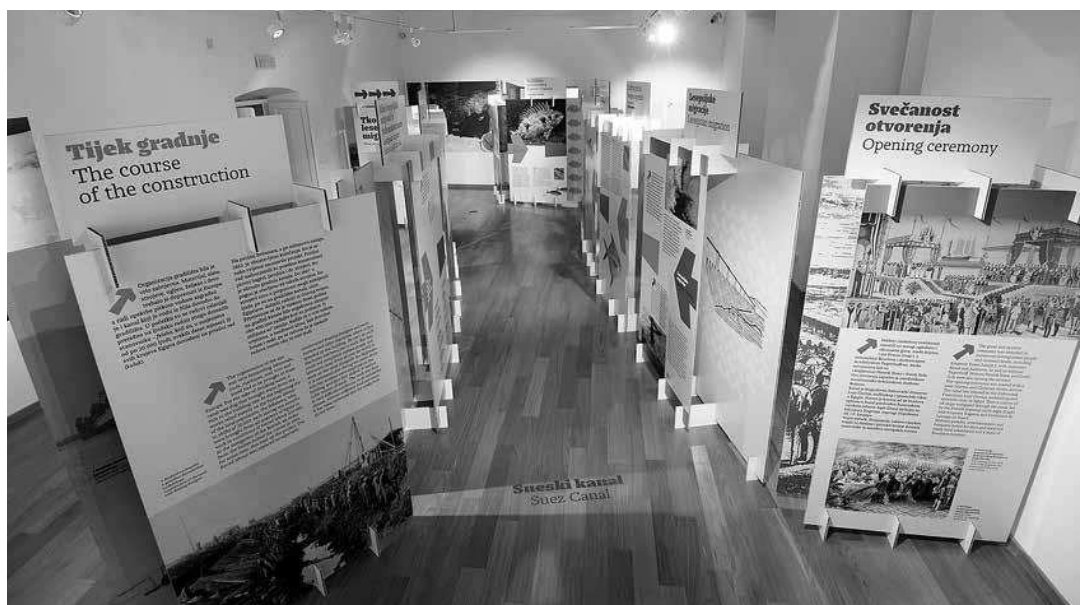
Izložba *Tko su lesepsijski migranti?* otvorena je 23. prosinca 2013. u Prirodoslovnome muzeju Dubrovnik. Autori izložbe su Jadranka Sulić Šprem, kustosica Prirodoslovnog muzeja Dubrovnik, Frane Čizmić, ravnatelj Državnog arhiva Dubrovnik i Tatjana Dobrosravić, znanstvena novakinja sa Sveučilišta u Dubrovniku.

Izvorna ideja izložbe javila se nakon što je Prirodoslovnom muzeju Dubrovnik obitelj Miroslava Palunka u listopadu 2012. poklonila primjerak ribe lesepsijskog migranta, srebrnopruge napuhače *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789). Tema izložbe trebala je biti problematika prodiranja lesepsijskih migranata u Jadransko more te njihova biologija i ekologija. S obzirom na to da su lesepsijski migranti akvatični organizmi različitih taksonomskih skupina koji su prodrli iz Crvenog u Sredozemno more, daljnjom razradom ideje ukazala se potreba obradom povijesti izgradnje Sueskog kanala, kao i smještaju toga grandioznoga graditeljskog pothvata u širi geopolitički i gospodarski kontekst zbivanja u drugoj polovici 19. st. Napose je bilo potrebno istaknuti i doprinos Hrvata u njegovu ostvarenju. Tako je suradnjom autora različite struke dogovorena prva povijesno prirodoslovna izložba u Prirodoslovnome muzeju Dubrovnik.

Zalaganjem Ferdinanda de Lessepsa, inženjera koji je planirao i nadgledao gradnju Sueskoga kanala, radovi na probijanju kanala službeno su započeli 25. travnja 1859. na obali u blizini budućeg Port Saida. Organiziranje gradilišta bila je vrlo zahtjevna. U početku su se radovi oslanjali pretežno na ljudsku radnu snagu domaćih stanovnika, koji su iz svih krajeva Egipta dovođeni na prisilni rad. Posebno konstruirani plovni bageri, jaružali i dr. strojevi naknadno su stavljeni u pogon i ubrzali su gradnju kanala, no u potpunosti nisu mogli zamijeniti ljude. Na gradilište kanala, osim Egipćana, dolazili su radnici iz čitavog svijeta pa tako i oko 2.700 Hrvata koji su sudjelovali u različitim fazama izgradnje kanala. Procjenjuje se da je tijekom deset godina na gradnji kanala bilo angažirano ukupno oko 400.000 radnika koji su iskopali 75 milijuna kubičnih metara zemlje. Kanal je konačno izgrađen u dužini od 163 km, a službeno je pušten u promet 17. studenoga 1869.

Prokopavanje Sueskog kanala značajno je utjecalo na istočni dio Sredozemnog mora gdje je do danas zabilježeno više od 300 akvatičnih organizama, lesepsijskih migranata, različitih taksonomskih skupina. Zabilježene su najmanje 82 vrste riba, od kojih je dio svojom kompetitivnošću i zauzimanjem slobodnih ekoloških niša promijenio kvalitativno-kvantitativni sastav ihtiofaune Sredozemnog mora. U Jadranskom je moru dosad zabilježeno 14 vrsta riba lesepsijskih migranata. Prvi migrant, srebrna plotica *Pampus argenteus* (Euphrasen, 1877) u Jadranskom moru ulovljen je kraj Rijeke 1896. Determinacija vrste potvrđena i prihvaćena je tek 2004., kada je uvrštena u popis ihtiofaune Jadranskoga mora. Posljednja zabilježena vrsta lesepsijskog migranta je srebrnopruga napuhača prvi put ulovljena listopadu 2012. kraj otoka Jakljana. Ta je vrsta potencijalno rizična za ljudsko zdravlje jer njezina koža i unutarnji organi sadrže otrov tetrodotoksin, koji može paralizirati živčani i respiratorni sustav. Unatoč tomu, u Japanu, Egiptu i Turskoj smatra se delikatesom te se ilegalno prodaje. Posebno obučeni kuhari uklanjaju otrovne organe na dan kada je riba ulovljena i serviraju tu delikatesu.

Izložba je popraćena dvojezičnim katalogom otisnutim na 119 stranica kao i bogatim edukativnim programom prilagođenim različitim uzrastima, od vrtičke do adolescentske dobi.

sl.3. i 4. Detalji s izložbe "Tko su lesepsijski migranti?", Prirodoslovni muzej Dubrovnik, prosinac 2013.

LITERATURA

1. Akyol O., Ünal V., Ceyhan T. & Bilecenoglu M. *First confirmed record of *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789) in the Mediterranean Sea.* // Journal of Fish Biology, 66: 1183-1186, 2005.
2. Dragičević B. & Dulčić J. *Fish Invasions in the Adriatic Sea. Fish Invasion of the Mediterranean Sea: Change and Renewal.* // Golani D., Appelbaum-Golani (eds.) Sofia, Moscow, 255-266., 2010.
3. Dulčić J. & Dragičević B. *Nove ribe Jadranskog i Sredozemnog mora.* Split: Institut za oceanografiju i ribarstvo. // Državni zavod za zaštitu prirode, 160 str., 2011.
4. Dulčić J., Jadras I., Pallaoro A. & Lipej L. *On the validity of the record of silver pomfret *Pampus argenteus* (Stromateidae) from the Adriatic sea.* Cybium, 28: 69-71., 2004.
5. Golani D. *Impact of Red Sea Fish Migrants through the Suez Canal on the Aquatic Environment of the Eastern Mediterranean.* // Bulletin Yale School Forest. Journal of Environmental Studies and Sciences, 103: 375-387., 1998.
6. Lukežić I. *Primorci na Suez.* // Sušačka revija 40: 95-100., 2002.
7. Šegota T., Glavan B., Andrassy J. & Vukas B. *Sueski kanal U: Pomorska enciklopedija 7 (Ri-Šnj) Brajković V. (ur), JLZ Miroslav Krleža, Zagreb, 591-594., 1985.*
8. Šišević I. *Jugoslavija i Sueski prokop.* // Pomorstvo 10 (8): 272-274., 1955.

Primljeno: 13. kolovoza 2015.

WHO ARE THE LESSEPSIAN MIGRANTS?

The exhibition *Who Are the Lessepsian Migrants?* was opened on December 23 2013 in Dubrovnik Natural History Museum. The exhibition was devised by Jadranka Sulčić Šprem, curator of the Dubrovnik Natural History Museum, Frane Čizmić, director of the State Archives in Dubrovnik and Tatjana Dobroslavić, research fellow at Dubrovnik University.

The original idea for the exhibition came up after the family of Miroslav Palunk had in October 2012 donated to the museum a specimen of the Lessepsian migrant fish the silver cheeked toadfish or *Lagocephalus sceleratus* (Gmelin, 1789). The theme of the exhibition was the inroads made by Lessepsian migrants into the Adriatic and their biology and ecology. Since the Lessepsian migrants are aquatic organisms of various taxonomic groups, which have made their way from the Red into the Mediterranean Sea, further elaboration of the idea revealed the need to deal with the history of the cutting of the Suez Canal, and to place this grandiose undertaking within the wider geopolitical and economic context of events of the second half of the 19th century. And particular importance was assumed by the felt need to highlight the involvement of Croatian people in its production. Thus by collaboration of authors of different disciplines the first historical and natural historical exhibition in the Natural History Museum was agreed upon.

The cutting of the Suez Canal had a great influence on the eastern part of the Mediterranean, where today more than 300 aquatic organisms (Lessepsian migrants) of different taxonomic groups have been recorded. At least 82 species of fish have been recorded; some of them, with their competitiveness and occupation of free ecological niches have changed the qualitative and quantitative composition of the ichthyofauna of the Mediterranean. To date, 14 fish species of Lessepsian migrants have been noted.